

Αρ. Φακ.: ΕΜΠΤ. 5/2024, Α/Π 1598/2024, Α/Π 1604/2024, Α/Π 176/2025

**Τοποθέτηση
Επιτρόπου Διοικήσεως
και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
ως
Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης των Βασανιστηρίων

αναφορικά
με τον συγχρωτισμό υποδίκων και κατάδικων στις Κεντρικές
Φυλακές και τη κράτηση ανηλίκου καθώς και την ανάγκη
εφαρμογής εναλλακτικών μέτρων κράτησης**

Προϊστάμενος: Κυριάκος Κυριάκου

Λευκωσία, 13 Φεβρουαρίου 2025

A. Αντικείμενο παραπόνων - Διερεύνηση

Στο Γραφείο μας υποβλήθηκε το παράπονο με αρ. φακ. Α/Π 1598/2024, αναφορικά με την **κράτηση του υποδίκου κ. ΧΧ στην Πτέρυγα 4 των Κεντρικών Φυλακών, αντί στην Πτέρυγα Υποδίκων.**

Ταυτόσημο αντικείμενο είχε και το παράπονο με αρ. φακ. Α/Π 1604/2024 το οποίο αφορούσε στην κράτηση του παραπονούμενου κ. ΨΨ στην Πτέρυγα 4, με τη μόνη διαφορά ότι ο παραπονούμενος ήταν ήδη κατάδικος στις Κεντρικές Φυλακές και μεταφέρθηκε στη συγκεκριμένη Πτέρυγα στα πλαίσια της ίδιας ποινικής υπόθεσης που αφορούσε και στον κ. ΧΧ..

Το ζήτημα της κράτησης του υπόδικου ΧΧ στην Πτέρυγα 4, τέθηκε υπόψη της Διεύθυνσης των Κεντρικών Φυλακών και ειδικότερα, τόσο η ανεπάρκεια των κτιριακών εγκαταστάσεων στη συγκεκριμένη Πτέρυγα, όπως έχει ήδη υπογραμμιστεί και στην Έκθεσή με αρ. φακ. Ε.Μ.Π.Β. 1.01.02 κ.ά. ημερομηνίας 15 Νοεμβρίου 2022, όσο και το θέμα του **συγχρωτισμού υποδίκων με καταδικασθέντες.**

Για το δεύτερο θέμα, ήτοι, τον συγχρωτισμό υποδίκων με καταδικασθέντες στις εγκαταστάσεις των Κεντρικών Φυλακών, η **Διεύθυνση των Κεντρικών Φυλακών** μας πληροφόρησε, μεταξύ άλλων, πως παρότι **η χωρητικότητα της Πτέρυγας Υποδίκων ανέρχεται σε 57 άτομα**, κρατούνταν (περί τα τέλη Σεπτεμβρίου) στις Κεντρικές Φυλακές **συνολικά 276 υπόδικοι**. Εξ αυτών, οι **99 διέμεναν στην Πτέρυγα Υποδίκων** (παρότι η συνολική χωρητικότητα είναι 57 άτομα) και οι υπόλοιποι **177 υπόδικοι ήταν τοποθετημένοι σε πτέρυγες που φιλοξενούν κατάδικους/καταδικασθέντες.**

Τρίτο παράπονο με αρ. φак. Α/Π 176/2025 αφορούσε στην κράτηση ανήλικου ως υπόδικου στις Κεντρικές Φυλακές, μετά από σχετικό διάταγμα του Επαρχιακού Δικαστηρίου Λεμεσού, το οποίο είχε διατάξει την κράτηση του ανήλικου ως υπόδικου μέχρι την ακρόαση της υπόθεσής. Η εν λόγω απόφαση εν τέλει ανατράπηκε από το Εφετείο και ο ανήλικος αφέθηκε ελεύθερος υπό όρους.

Σημειώνεται δε περεταίρω , αφενός πως δεν ενδείκνυται η κράτηση ανήλικων υπόδικων στις Κεντρικές Φυλακές, αφετέρου, δε, πως δεν έχει εκδοθεί σχετικό διάταγμα από τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης με το οποίο να καθορίζονται συγκεκριμένοι χώροι για την κράτηση ανήλικων υποδίκων όπως ορίζει το άρθρο 127(3) του Νόμου περί παιδιών σε σύγκρουση με το Νόμο.

Β. Ημεδαπό νομικό πλαίσιο για την κράτηση υποδίκων

Ο χώρος κράτησης των υποδίκων εντός των Κεντρικών Φυλακών, καθορίζεται με τους **περί Φυλακών (Γενικοί) Κανονισμούς**.

Ειδικότερα, με βάση τον **Κανονισμό 36** των Κανονισμών, **«Αν οι κτιριακές εγκαταστάσεις ή οι υπάρχουσες διευκολύνσεις το επιτρέπουν, οι υπόδικοι κρατούνται χωριστά από τους υπόλοιπους κρατούμενους**, αλλά μπορούν να συναναστρέφονται με αυτούς υπό συνθήκες και όρους που εγκρίνονται από το Διευθυντή».

Σύμφωνα επίσης με τον ίδιο Κανονισμό, **οι υπόδικοι «...υπόκεινται μόνο στους απόλυτα αναγκαίους περιορισμούς της ελευθερίας τους**, ώστε να μην αποδράσουν, να μην παρεμποδίσουν το έργο της ανάκρισης και να μη διαταράξουν την κανονική λειτουργία της φυλακής...» και δεν υποχρεούνται να

εργάζονται κατά τη παραμονή τους ως υπόδικοι στις Κεντρικές Φυλακές, εκτός εάν οι ίδιοι το ζητήσουν.

Γ. Διεθνή πρότυπα για την κράτηση υποδίκων

→ Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Με βάση το άρθρο 10(2)(α) του **Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα**, (το Σύμφωνο) **οι υπόδικοι, εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις, διαχωρίζονται από τους κατάδικους** και υπόκεινται σε διαφορετική αντιμετώπιση, όπως αρμόζει στο καθεστώς τους ως υποδίκων.

Όπως επί του προκειμένου επισημαίνει η **Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ** στο Γενικό Σχόλιο με αρ. 21 αναφορικά με την ανθρώπινη μεταχείριση των προσώπων που στερούνται της ελευθερίας τους, **ο διαχωρισμός αυτός απαιτείται προκειμένου να τονιστεί ότι οι υπόδικοι δεν είναι καταδικασθέντα πρόσωπα και εξακολουθούν να απολαμβάνουν το δικαίωμα να τεκμαίρεται η αθωότητά τους, μέχρις ότου αποδειχθεί η ενοχή τους**.¹

Σε σχέση με το ίδιο άρθρο του «Συμφώνου», ο **Οργανισμός για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη (OSCE)** σημειώνει ότι, **η δυνατότητα παρέκκλισης από τον κανόνα του διαχωρισμού των υποδίκων από τους καταδικασθέντες είναι πολύ περιορισμένη και τυγχάνει εφαρμογής μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις λόγω προσωρινών δυσκολιών**. Κατ' επέκταση οι

¹ [General comment No. 21: Article 10 \(Humane treatment of persons deprived of their liberty\)](#)

φυλακές και οι χώροι κράτησης θα πρέπει να οργανώνονται με τρόπο που θα διασφαλίζει τον **διαχωρισμό των υποδίκων από τους καταδικασθέντες**.²

Επισημαίνεται, συναφώς, ότι το **Γραφείο του ΟΗΕ για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (United Nations Office on Drugs and Crime)** υπογραμμίζει, σαφώς, ότι, «...οι δύο σημαντικότερες πτυχές της κατάστασης των υποδίκων είναι ότι **θα πρέπει να θεωρούνται αθώοι, μέχρι και εφόσον καταδικαστούν**, ως επίσης και ότι **έχουν εξειδικευμένες ανάγκες και δικαιώματα** που αφορούν στο νομικό τους καθεστώς και στην πρόσβαση στους δικηγόρους τους. Το καθεστώς των υποδίκων διαφέρει επίσης από το αντίστοιχο των άλλων κρατούμενων, καθώς **έχουν λιγότερες υποχρεώσεις και απολαμβάνουν περισσότερα δικαιώματα** όσον αφορά στις πρακτικές πτυχές της ζωής στη φυλακή. **Οι υπόδικοι αποτελούν ειδική κατηγορία κρατούμενων που πρέπει να κρατούνται χωριστά από τους καταδικασθέντες κρατούμενους...**».³

Τα πιο πάνω αναφέρονται σαφώς και στους **Ελάχιστους Κανόνες του ΟΗΕ για τη Μεταχείριση των Κρατούμενων (The Nelson Mandela Rules)**, βάσει των οποίων **οι κρατούμενοι που δεν έχουν ακόμη καταδικασθεί (υπόδικοι), τεκμαίρεται ότι είναι αθώοι και γι' αυτό θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως τέτοιοι**.⁴

Περαιτέρω, θα πρέπει **να τυγχάνουν διαφορετικής αντιμετώπισης συγκριτικά με τους καταδικασθέντες κρατούμενους**,⁵ όπως, για παράδειγμα, να κρατούνται χωριστά.⁶

→ **Συμβούλιο της Ευρώπης**

² <https://www.osce.org/files/f/documents/1/5/42851.html#p465>

³ United Nations Office on Drugs and Crime, [CUSTODIAL AND NON-CUSTODIAL MEASURES: Detention Prior to Adjudication](#) (2006), σελ. 14-15

⁴ Κανόνας 111.2 των Nelson Mandela Rules

⁵ Κανόνας 111.3 των Nelson Mandela Rules

⁶ Κανόνας 112.1 των Nelson Mandela Rules

Με βάση τους **Ευρωπαϊκούς Κανόνες Φυλακών (European Prison Rules)**, όταν λαμβάνεται απόφαση για τη μεταφορά κρατουμένων στις φυλακές θα πρέπει, μεταξύ άλλων, **να λαμβάνεται υπόψη η ανάγκη να κρατούνται χωριστά οι υπόδικοι από τους καταδικασθέντες**.⁷

Οι κρατούμενοι θα πρέπει **να διαχωρίζονται ανάλογα με το νομικό τους καθεστώς, δηλαδή, όσοι είναι υπόδικοι και δεν έχουν ακόμη καταδικασθεί για κάποιο αδίκημα θα πρέπει να κρατούνται χωριστά από τους καταδικασθέντες**.⁸

Ειδικότερα επί του θέματος, η **Επιτροπή Πρόληψης των Βασανιστηρίων (Committee for the Prevention of Torture – CPT)** επισημαίνει πως στις περισσότερες χώρες, προβλέπεται ο διαχωρισμός των υποδίκων και των από τους καταδικασθέντες κρατούμενους, όπως ορίζεται και στους Ευρωπαϊκούς Κανόνες Φυλακών. Παρότι, δε, **οι Ευρωπαϊκοί Κανόνες Φυλακών επιτρέπουν ορισμένες εξαιρέσεις**, ώστε οι υπόδικοι κρατούμενοι να μπορούν να συμμετέχουν σε κοινές οργανωμένες δραστηριότητες με τους καταδικασθέντες κρατουμένους, **θα πρέπει και πάλι να διαχωρίζονται κατά τη διάρκεια της νύχτας**.⁹

Όπως επίσης συνεχίζει η CPT, θα πρέπει να καταβάλλονται προσπάθειες **ώστε οι υπόδικοι να στεγάζονται χωριστά από τους καταδικασθέντες κρατούμενους, ούτως ώστε να τυγχάνει πλήρους σεβασμού η αρχή του τεκμηρίου της αθωότητάς τους**, καθώς και **για να προστατεύονται από την πιθανή παραβατική επιρροή των καταδικασθέντων κρατούμενων, οι υπόδικοι που ενδέχεται να είναι αθώοι και έρχονται για πρώτη φορά σε επαφή με το περιβάλλον της φυλακής**.¹⁰

⁷ Κανόνας 18.8 των Ευρωπαϊκών Κανόνων Φυλακών (European Prison Rules),

⁸ Penal Reform International and the Council of Europe, [Guidance document on the European Prison Rules](#) (2023), σελ. 125

⁹ European Committee for the Prevention of Torture, [Remand detention](#), CPT/Inf(2017)5-part, παρ. 55

¹⁰ Στο ίδιο, παρ. 55

→ **Association for the Prevention of Torture – APT**

Ο Σύνδεσμος Πρόληψης των Βασανιστηρίων (Association for the Prevention of Torture – APT)¹¹ επισημαίνει ότι ο πρωταρχικός σκοπός του διαχωρισμού των κρατουμένων στις φυλακές είναι, αφενός η προστασία και η ασφάλεια των ατόμων που στερούνται της ελευθερίας τους, αφετέρου, δε, η βέλτιστη διαχείριση των φυλακών.

Συνακόλουθα, συνεχίζει ο APT, θα πρέπει, ως θέμα αρχής, να κρατούνται χωριστά οι γυναίκες από τους άνδρες, οι ανήλικοι από τους ενήλικες και οι υπόδικοι από τους καταδικασθέντες.

Ο δε διαχωρισμός μεταξύ υποδίκων και καταδικασθέντων, θεμελιώνεται στην αρχή του τεκμηρίου αθωότητας. Βοηθά επίσης να καταστούν αποτελεσματικά τα διαφορετικά καθεστώτα φυλάκισης που πρέπει να εφαρμόζονται σε αυτές τις δύο κατηγορίες κρατουμένων όσον αφορά σε θέματα όπως η επαφή με τον έξω κόσμο, η εργασία ή η πρόσβαση σε επαγγελματική κατάρτιση.

→ **Ευρωπαϊκή Επιτροπή**

Τον Δεκέμβριο του 2022, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε την [Σύσταση με αρ. 2023/681](#) σχετικά με τα δικονομικά δικαιώματα υπόπτων και κατηγορουμένων που υπόκεινται σε προσωρινή κράτηση και σχετικά με τις υλικές συνθήκες κράτησης.

¹¹ [Association for the Prevention of Torture](#)

Η υπό αναφορά Σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αποσκοπεί, μεταξύ άλλων, στην παροχή καθοδήγησης για την ενίσχυση των δικαιωμάτων των υπόπτων και των κατηγορουμένων στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, οι οποίοι υπόκεινται σε προσωρινή κράτηση, ούτως ώστε να διασφαλίζεται, ανάμεσα σε άλλα, ότι τυγχάνουν αξιοπρεπούς μεταχείρισης και τα θεμελιώδη δικαιώματά τους γίνονται σεβαστά, ως επίσης και ότι τα πρόσωπα αυτά στερούνται της ελευθερίας τους, δηλαδή **τίθενται υπό κράτηση αποκλειστικά και μόνο ως μέτρο έσχατης ανάγκης**.¹²

Στη Σύστασή της, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναφέρει ρητώς πως τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι **προσωρινά κρατούμενοι κρατούνται χωριστά από τους καταδικασθέντες**.¹³

→ Συστάσεις της CPT προς την Κυπριακή Δημοκρατία

Η Επιτροπή Πρόληψης των Βασανιστηρίων (**Committee for the Prevention of Torture – CPT**) από το 2008, τουλάχιστον, εγείρει στις Εκθέσεις της, μετά τις περιοδικές επισκέψεις της στην Κυπριακή Δημοκρατία, το **πρόβλημα του υπερπληθυσμού στις Κεντρικές Φυλακές και την συνακόλουθη ανάγκη προώθησης εναλλακτικών μέτρων κράτησης**, για την απάμβλυσή του, περιλαμβανομένου και του **περιορισμού της χρήσης της προσωρινής κράτησης**.

Ειδικότερα, στην σχετική έκθεσή της μετά την **περιοδική επίσκεψη της στην Κύπρο το 2008**, η CPT έκανε αναφορά στα εκκρεμούντα (τότε) νομοσχέδια για

¹² Σύσταση με αρ. 2023/681, Παράγραφος (1)

¹³ Στο ίδιο, Παράγραφος (38)

αποφυλάκιση υπό όρους και για ηλεκτρονική επιτήρηση, τα οποία, όπως είχε επισημάνει, θα συνέβαλλαν στην μείωση του υπερπληθυσμού των φυλακών μέσω της εφαρμογής ποινών μη στερητικών της ελευθερίας.¹⁴ Η υιοθέτηση των εν λόγω Νόμων, σύμφωνα με την CPT, θα έδινε νέα ώθηση στις προσπάθειες για την **εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής για τη μείωση του υπερπληθυσμού των Κεντρικών Φυλακών**.¹⁵

Η υπό αναφορά στρατηγική, όπως είχε σημειώσει η CPT, θα έπρεπε να περιλαμβάνει μέτρα ούτως ώστε **να διασφαλίζεται ότι η φυλάκιση είναι το έσχατο μέτρο σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας, από την προσωρινή κράτηση μέχρι και την επιβολή της ποινής**.¹⁶

Στην έκθεσή της μετά την περιοδική επίσκεψη στην Κύπρο το 2013, η CPT επανέλαβε την ανάγκη για την εφαρμογή στρατηγικής για τη διασφάλιση της σταθερής μείωσης του πληθυσμού των φυλακών, στο πλαίσιο της οποίας **η φυλάκιση θα αποτελεί στην πράξη το έσχατο μέτρο σε όλα τα στάδια του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης, από την προσωρινή κράτηση μέχρι και την επιβολή της ποινής**. Προς τούτο, η CPT εισηγήθηκε την εξέταση του ενδεχομένου αποφυγής της φυλάκισης για μικρά χρονικά διαστήματα και την έκτιση των σχετικών ποινών στην κοινότητα. Περαιτέρω, η CPT κάλεσε εκ νέου τις Αρχές της Κυπριακής Δημοκρατίας να εφαρμόσουν μια **ολοκληρωμένη στρατηγική για την αντιμετώπιση του υπερπληθυσμού στις Κεντρικές Φυλακές**, η οποία, μεταξύ άλλων, να περιλαμβάνει τη **χρήση της προσωρινής κράτησης ως την έσχατη λύση**, στη βάση και της Σύστασης Rec(2006)13 της Επιτροπής Υπουργών το Συμβουλίου της Ευρώπης.¹⁷

¹⁴ Report to the Government of Cyprus on the visit to Cyprus carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 12 to 19 May 2008, 6 December 2012, παράγραφος 64

¹⁵ Στο ίδιο, παράγραφος 65

¹⁶ Στο ίδιο, παράγραφος 65

¹⁷ Report to the Government of Cyprus on the visit to Cyprus carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 23 September to 1 October 2013, 9 December 2014, παράγραφος 56

Μετά την περιοδική επίσκεψη στην Κύπρο το 2018, η CPT κάλεσε εκ νέου τις κυπριακές αρχές να υιοθετήσουν και να εφαρμόσουν μια **ολοκληρωμένη στρατηγική για τη δραστική μείωση του πληθυσμού των φυλακών**. Επί τούτου, επανέλαβε τη σύστασή της ότι **η προσωρινή κράτηση θα πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, ως επίσης και ότι θα πρέπει να εφαρμόζονται εναλλακτικά μέτρα κράτησης σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό**.¹⁸

Τέλος, στην πιο πρόσφατη Έκθεση της μετά την περιοδική επίσκεψη στην Κύπρο το 2023, η CPT επανέλαβε την ανάγκη για **συνέχιση των προσπαθειών για την αντιμετώπιση του υπερπληθυσμού στις Κεντρικές Φυλακές** και κάλεσε ξανά τις κυπριακές Αρχές να ανταποκριθούν στην επείγουσα ανάγκη για την περαιτέρω **ανάπτυξη μιας ολοκληρωμένης σωφρονιστικής πολιτικής** για τη μείωση του πληθυσμού των Κεντρικών Φυλακών.

Η υπό αναφορά πολιτική, σύμφωνα με την CPT, θα πρέπει, να περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την **επανεξέταση της βάσης προφυλάκισης** διαφόρων ομάδων κρατουμένων, συμπεριλαμβανομένων **των υποδίκων και των κρατουμένων που έχουν καταδικαστεί σε σύντομες ποινές**, καθώς και την **εφαρμογή αποτελεσματικότερων εναλλακτικών μέτρων κράτησης**, τόσο στο στάδιο της εκδίκασης μιας υπόθεσης όσο και στο στάδιο της προφυλάκισης και της περάτωσης της ποινής, με σκοπό την αποσυμφόρηση των Κεντρικών Φυλακών.

→ Η προσωρινή κράτηση ως έσχατη λύση και εναλλακτικά μέτρα κράτησης

¹⁸ Report to the Government of Cyprus on the visit to Cyprus carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 2 to 9 February 2017, 26 April 2018, παράγραφος 75

Σε συνάφεια με τα ανωτέρω, επισημαίνεται πως η **Penal Reform International και το Συμβούλιο της Ευρώπης**, υπογραμμίζουν ότι, για τη διαχείριση του υπερπληθυσμού των φυλακών απαιτείται μια **ολιστική προσέγγιση και η ανάπτυξη κατάλληλων στρατηγικών και μέτρων από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς**, όπως, μεταξύ άλλων, την αύξηση της χρήσης μη στερητικών της ελευθερίας μέτρων και τη **μείωση της χρήσης της προδικαστικής κράτησης**.¹⁹

Η δε **Επιτροπή Πρόληψης των Βασανιστηρίων του Συμβουλίου της Ευρώπης (Committee for the Prevention of Torture – CPT)**, υπογραμμίζει πως σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, **το συνεχιζόμενο πρόβλημα του υπερπληθυσμού των φυλακών, με όλες τις συναφείς προκλήσεις, αποδίδεται σε μεγάλο βαθμό στο υψηλό ποσοστό των υποδικών σε σχέση με τον συνολικό πληθυσμό των φυλακών**.²⁰

Σε σχέση γενικότερα με το μέτρο της προσωρινής κράτησης, η **CPT** αναφέρει ότι, **ένεκα του παρεμβατικού χαρακτήρα της κράτησης και, λαμβάνοντας υπόψη την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας, η βασική αρχή ορίζει ότι η προσωρινή κράτηση θα πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο ως έσχατο μέτρο (ultima ratio)**, να επιβάλλεται για το συντομότερο δυνατό χρονικό διάστημα και έκαστη περίπτωση θα πρέπει να αξιολογείται ξεχωριστά, λαμβάνοντας κάθε φορά υπόψη το είδος και τη σοβαρότητα του αδικήματος για το οποίο είναι ύποπτο ένα πρόσωπο.²¹

Για το ίδιο θέμα, η **Ευρωπαϊκή Επιτροπή** στην προαναφερθείσα Σύσταση με αρ. 2023/681, υπογραμμίζει πως **η προσωρινή κράτηση θα πρέπει πάντα να χρησιμοποιείται ως μέτρο έσχατης ανάγκης** βάσει αξιολόγησης που διενεργείται κατά περίπτωση και, για τον λόγο αυτό, θα πρέπει να είναι διαθέσιμα όσον το

¹⁹ Penal Reform International and Council of Europe, Guidance document on the European Prison Rules (2023) σελ. 46

²⁰ European Committee for the Prevention of Torture, [Remand detention](#), CPT/Inf(2017)5-part, παρ. 52

²¹ Στο ίδιο, παρ. 53

δυνατόν περισσότερα λιγότερο περιοριστικά μέτρα εναλλακτικών της κράτησης.²²

Ειδικότερα, συνεχίζει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «...τα κράτη μέλη θα πρέπει να χρησιμοποιούν το μέτρο της προσωρινής κράτησης μόνο ως μέτρο έσχατης ανάγκης. Θα πρέπει **να προτιμώνται μέτρα εναλλακτικά της κράτησης**, ιδίως όταν το αδίκημα τιμωρείται μόνο με σύντομη ποινή φυλάκισης ή όταν ο δράστης είναι παιδί...».²³

Η δε **προσωρινή κράτηση** θα πρέπει, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, να επιβάλλεται **αποκλειστικά και μόνο «...όταν είναι απολύτως αναγκαίο και ως μέτρο έσχατης ανάγκης**, λαμβανομένων δεόντως υπόψη των ειδικών περιστάσεων κάθε μεμονωμένης περίπτωσης. Για τον σκοπό αυτόν, τα κράτη μέλη θα πρέπει να εφαρμόζουν εναλλακτικά μέτρα, όπου είναι δυνατόν...».²⁴

Σύμφωνα επίσης με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, για να αποφευχθεί η ακατάλληλη χρήση του μέτρου της προσωρινής κράτησης, **τα κράτη μέλη θα πρέπει να διαθέτουν το ευρύτερο δυνατό φάσμα εναλλακτικών μέτρων**.²⁵

Ομοίως, ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, μέσω των **Ελάχιστων Βασικών Κανόνων για Μέτρα Μη Στερητικά της Ελευθερίας, [Standard Minimum Rules for Non-Custodial Measures (Tokyo Rules)]**, ενθαρρύνει τη **χρήση εναλλακτικών μεθόδων κράτησης και την προσφυγή στην προφυλάκιση ως το έσχατο μέτρο σε μια ποινική διαδικασία**.²⁶

²² Σύσταση με αρ. 2023/681, Παράγραφος (23) του Προοιμίου

²³ Στο ίδιο, Παράγραφος (10)

²⁴ Στο ίδιο, Παράγραφος (14)

²⁵ Στο ίδιο, Παράγραφος (16)

²⁶ Κανόνες 6.1 και 6.2 των Standard Minimum Rules for Non-Custodial Measures (Tokyo Rules)

Δ. Διαπιστώσεις

→ **Προβλήματα ένεκα του μεγάλου αριθμού υποδίκων**

Από τα όσα έχουν πιο πάνω αναλυθεί, διαφαίνεται πως με βάση τα διεθνή πρότυπα, **οι υπόδικοι θα πρέπει, εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις, να κρατούνται χωριστά από τους καταδικασθέντες κρατούμενους.**

Επισημαίνεται, δε, ότι **αντίστοιχη πρόνοια υπάρχει και στους περί Φυλακών (Γενικοί) Κανονισμούς**, βάσει των οποίων, όπως έχει ήδη προλεχθεί, οι **υπόδικοι κρατούνται χωριστά** από τους υπόλοιπους κρατούμενους των Κεντρικών Φυλακών, με την επιφύλαξη, όμως ότι αυτό **επιτρέπεται από τις κτιριακές εγκαταστάσεις ή τις υπάρχουσες διευκολύνσεις.**

Στην προκειμένη όμως, περίπτωση, είναι σαφές ότι οι υφιστάμενες κτιριακές υποδομές των Κεντρικών Φυλακών, καθώς και ο μεγάλος αριθμός υποδίκων που φιλοξενούν, καθιστούν **ανθρωπίνως αδύνατο τον διαχωρισμό τους σε ξεχωριστές Πτέρυγες.**

Συγκεκριμένα, ενώ **η συνολική χωρητικότητα της Πτέρυγας Υποδίκων είναι μόλις 57 άτομα**, σε αυτήν **κρατούνταν (περί τα τέλη Σεπτεμβρίου) 99 υπόδικοι**, δηλαδή σχεδόν διπλάσιος αριθμός.

Επιπρόσθετα και, επειδή ο συνολικός αριθμός των υποδίκων ήταν **πέραν από πενταπλάσιος** από τη χωρητικότητα της Πτέρυγας Υποδίκων, αφού ανέρχονταν σε **276 άτομα (συγκριτικά με 57 άτομα που μπορεί να φιλοξενήσει η Πτέρυγα Υποδίκων)**, **177 υπόδικοι ήταν τοποθετημένοι σε άλλες Πτέρυγες των Κεντρικών Φυλακών, μαζί με κατάδικους/καταδικασθέντες.**

Κατ' επέκταση, πέραν της **προφανούς υποβάθμισης των συνθηκών διαβίωσης στην Πτέρυγα Υποδίκων** ένεκα του συνωστισμού μεγάλου αριθμού υποδίκων σ' αυτήν και του περιορισμού του διαθέσιμου χώρου που προορίζεται για έκαστο εξ αυτών, που ενδέχεται να εκληφθεί ότι ισοδυναμεί με συνθήκες απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης, κατά παράβαση του άρθρου 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), **εξίσου σημαντικό ζήτημα εγείρεται για τον μεγάλο αριθμό υποδίκων που κατανέμεται σε Πτέρυγες όπου διαμένουν κατάδικοι/καταδικασθέντες.**

Παρότι αυτό, **με βάση τους υφιστάμενους περί Φυλακών (Γενικοί) Κανονισμούς είναι επιτρεπτό**, αφού η χωρητικότητα των υφιστάμενων κτιριακών εγκαταστάσεων (στην προκειμένη περίπτωση η Πτέρυγα Υποδίκων) δεν επιτρέπει τη φιλοξενία όλων των υποδίκων που κρατούνται στις Κεντρικές Φυλακές, **δεν συνάδει με οποιονδήποτε τρόπο με τα προαναφερθέντα διεθνή πρότυπα**, βάσει των οποίων **ο μη διαχωρισμός υποδίκων με καταδικασθέντες γίνεται αποδεκτός αποκλειστικά και μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις.**

Συγκεκριμένα, στο **Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα**, προβλέπεται σαφώς ότι **οι υπόδικοι διαχωρίζονται από τους κατάδικους, εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις**, ενώ ο **Οργανισμός για την Ασφάλεια και την Συνεργασία στην Ευρώπη (OSCE)** υπογραμμίζει την **περιορισμένη δυνατότητα παρέκκλισης από τον κανόνα του διαχωρισμού των υποδίκων από τους καταδικασθέντες**, η οποία είναι εφικτή αποκλειστικά και **μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις λόγω προσωρινών δυσκολιών.**

→ **Αρχή του τεκμηρίου της αθωότητας και ανάγκη διαχωρισμού υποδίκων και καταδικασθέντων**

Σύμφωνα, δε, με τον **Σύνδεσμο Πρόληψη των Βασανιστηρίων (Association for the Prevention of Torture – APT)**, ο διαχωρισμός των υποδίκων από τους καταδικασθέντες κρατούμενους, **θεμελιώνεται στην αρχή του τεκμηρίου αθωότητας.**

Όπως επί τούτου αναφέρεται στους **Ελάχιστους Κανόνες του ΟΗΕ για τη Μεταχείριση των Κρατουμένων (The Nelson Mandela Rules)** και υπογραμμίζουν η **Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ και το Γραφείο του ΟΗΕ για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (United Nations Office on Drugs and Crime)**, **δεδομένου ότι οι υπόδικοι δεν έχουν ακόμη καταδικαστεί για οποιοδήποτε αδίκημα, εξακολουθούν να απολαμβάνουν το δικαίωμα να τεκμαίρεται η αθωότητά τους, μέχρι και εφόσον αποδειχθεί η ενοχή τους και καταδικαστούν.**

Προς την ίδια κατεύθυνση, η **Επιτροπή Πρόληψης των Βασανιστηρίων (Committee for the Prevention of Torture – CPT)** επισημαίνει πως ο διαχωρισμός των υποδίκων από τους υπόλοιπους κατάδικους/καταδικασθέντες επιβάλλεται, όχι μόνο **για να τυγχάνει πλήρους σεβασμού η αρχή του τεκμηρίου της αθωότητάς τους**, αλλά και **για να προστατεύονται από την πιθανή παραβατική επιρροή των καταδικασθέντων κρατούμενων οι υπόδικοι που ενδέχεται να είναι αθώοι και έρχονται για πρώτη φορά σε επαφή με το περιβάλλον της φυλακής.**

Εξάλλου, ο διαχωρισμός των υποδίκων από τους υπόλοιπους κρατούμενους είναι αναγκαίος και ένεκα των **εξειδικευμένων αναγκών και δικαιωμάτων των υποδίκων**, καθώς και επειδή **οι υπόδικοι έχουν λιγότερες υποχρεώσεις και απολαμβάνουν περισσότερα δικαιώματα** όσον αφορά στις πρακτικές πτυχές της ζωής στη φυλακή, συγκριτικά με τους υπόλοιπους κρατούμενους.

→ **Υπερπληθυσμός και προσωρινή κράτηση**

Όπως διαπιστώνεται από τα όσα έχουν πιο πάνω αναφερθεί, **ο μεγάλος αριθμός υποδίκων** που φιλοξενούνται στις Κεντρικές Φυλακές (πέραν των πενταπλάσιων από τη συνολική χωρητικότητα της Πτέρυγας Υποδίκων) **υπερβαίνει κατά πολύ τις δυνατότητες των υφιστάμενων κτιριακών εγκαταστάσεων.**

Κατ' επέκταση, **όσες προσπάθειες και να καταβληθούν από τη Διεύθυνση των Κεντρικών Φυλακών**, είναι προφανές ότι είναι **ανέφικτο να φιλοξενηθούν όλοι οι υπόδικοι στην Πτέρυγα Υποδίκων.** Η δε Διεύθυνση των Κεντρικών Φυλακών, αφ' ης στιγμής μεταφέρονται υπόδικοι στις Κεντρικές Φυλακές, έχει σαφώς υποχρέωση να τους δεχτεί, αλλά ένεκα του μεγάλου αριθμού τους, τους τοποθετεί σε Πτέρυγες με καταδικασθέντες/κατάδικους, με όλα τα συνεπακόλουθα που αυτό επιφέρει για τους ίδιους και τα δικαιώματά τους.

Ως εκ τούτου, **η λύση του προβλήματος προφανώς και δεν εναπόκειται στη Διεύθυνση των Κεντρικών Φυλακών**, αλλά **στη λήψη των αναγκαίων μέτρων από τους εμπλεκόμενους φορείς για την αντιμετώπιση του προβλήματος του μεγάλου αριθμού υποδίκων που μεταφέρονται στις Κεντρικές Φυλακές, καθώς και του ευρύτερου προβλήματος του υπερπληθυσμού.**

Για το συγκεκριμένο θέμα, η Επιτροπή Πρόληψης των Βασανιστηρίων (Committee for the Prevention of Torture – CPT) επισημαίνει επανειλημμένα σε όλες τις εκθέσεις τις μετά τις περιοδικές επισκέψεις της στην Κύπρο από το 2008 και εντεύθεν, την ανάγκη για **προώθηση εναλλακτικών μέτρων κράτησης και περιορισμού της χρήσης της προσωρινής κράτησης, ως μέτρων για την απάμβλυνση του προβλήματος του υπερπληθυσμού στις Κεντρικές Φυλακές.**

Όπως επί του προκειμένου επισημαίνει η CPT, **το συνεχιζόμενο πρόβλημα του υπερπληθυσμού των φυλακών οφείλεται, σε μεγάλο βαθμό, και στο υψηλό ποσοστό των υποδίκων σε σχέση με τον συνολικό πληθυσμό των φυλακών.**

Αυτός, σύμφωνα με την CPT, είναι ένας εκ των λόγων που συνηγορούν στη **χρήση της προσωρινής κράτησης μόνο ως έσχατο μέτρο (ultima ratio)** και όχι ως τον κανόνα, να επιβάλλεται **για το συντομότερο δυνατό χρονικό διάστημα** και έκαστη περίπτωση θα πρέπει να **αξιολογείται ξεχωριστά**, με γνώμονα το είδος και τη σοβαρότητα του αδικήματος για το οποίο είναι ύποπτο ένα πρόσωπο.

Στην ίδια γραμμή με την CPT, η **Ευρωπαϊκή Επιτροπή στη Σύστασή της με αρ. 2023/681**, επισημαίνει ότι θα πρέπει να χρησιμοποιούνται **εναλλακτικά μέτρα κράτησης των υποδίκων** και η **προσωρινή κράτηση να χρησιμοποιείται αποκλειστικά και μόνο όταν είναι απολύτως αναγκαία και ως μέτρο έσχατης ανάγκης**.

Το συγκεκριμένο ζήτημα αναφέρεται και στους **Ελάχιστους Βασικούς Κανόνες για Μέτρα Μη Στερητικά της Ελευθερίας, [Standard Minimum Rules for Non-Custodial Measures (Tokyo Rules)]** του ΟΗΕ, όπου ενθαρρύνεται η **χρήση εναλλακτικών μεθόδων κράτησης και η χρήση της προφυλάκισης ως το έσχατο μέτρο σε μια ποινική διαδικασία**.

Με την εφαρμογή των ως ανωτέρω προαναφερθέντων, θα είναι σε θέση και η Διεύθυνση των Κεντρικών Φυλακών να ενεργεί στη βάση των διεθνών προτύπων και να μπορεί να διαχωρίζει σε ξεχωριστές Πτέρυγες τους υπόδικους από τους καταδικασθέντες, αφού κάτι τέτοιο δεν είναι σήμερα εφικτό ένεκα του μεγάλου αριθμού υποδίκων και του ευρύτερου προβλήματος του υπερπληθυσμού στις Κεντρικές Φυλακές.

E. Εισηγήσεις:

Με γνώμονα τα ανωτέρω, δηλαδή το **γενικότερο πρόβλημα του μεγάλου αριθμού υποδίκων στις Κεντρικές Φυλακές, καθώς και του ευρύτερου**

ζητήματος του υπερπληθυσμού των Κεντρικών Φυλακών, επαναλαμβάνω την εισήγηση που είχαμε υποβάλει στην Έκθεση με αρ. ΕΜΠΤ. 3/2024, Α/Π 807/2024 ημερομηνίας 17 Ιουλίου 2024 ότι:

«... Θα πρέπει να αξιολογηθούν εκ νέου οι τρόποι αποσυμφόρησης των φυλακών αυξάνοντας τη χρήση εναλλακτικών μέτρων αντί της κράτησης/φυλάκισης,²⁷ για αδικήματα με ποινή φυλάκισης 2 ετών και κάτω και εφόσον έχουν εκτίσει σημαντικό μέρος της ποινής τους εξαιρουμένων αδικημάτων ιδιόζουσας μορφής, πρακτική η οποία ακολουθείται και σε άλλες χώρες...».

Περαιτέρω, εισηγούμαι όπως :

- Οι εμπλεκόμενες Αρχές προβούν στις απαραίτητες νομοθετικές τροποποιήσεις , για την ολιστική αντιμετώπιση του θέματος με την προώθηση της εφαρμογής εναλλακτικών μέτρων αντί της κράτησης για τους υπόδικους, εφόσον η κράτηση υποδίκων θα πρέπει χρησιμοποιείται ως η έσχατη λύση και να μην αποτελεί τον κανόνα, όπως σχεδόν ισχύει σήμερα.
- Στο μεσοδιάστημα, η Διεύθυνση των Κεντρικών Φυλακών θα πρέπει να καταβάλει, στο μέτρο του δυνατού προσπάθειες ούτως ώστε η κατανομή των υποδίκων σε Πτέρυγες πέραν της Πτέρυγας Υποδίκων να γίνεται με ιδιαίτερη προσοχή και λαμβάνοντας υπόψη τις προσωπικές συνθήκες αλλά και το είδος του αδικήματος για το οποίο κατηγορείται έκαστος υπόδικος ενώ η κράτηση ανηλίκων στις κεντρικές φυλακές θα πρέπει να αποκλείεται.

²⁷ Anti-torture committee calls for setting a limit to the number of inmates in every prison and promoting noncustodial measures, <https://www.coe.int/en/web/cpt/-/anti-torture-committee-calls-for-setting-a-limit-to-the-number-of-inmates-in-every-prison-and-promoting-non-custodial-measures>

- Τέλος η **προσωρινή κράτηση παιδιών ως υπόδικων** να πρέπει να επιδιώκεται **αποκλειστικά και μόνο σε εξαιρετικές και σοβαρές περιπτώσεις** και αφού πρώτα εκδοθεί σχετικό **διάταγμα από τον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης που θα καθορίζει συγκεκριμένο χώρο ως προσωρινό χώρο κράτησης παιδιών**, μέχρις ότου ολοκληρωθεί η διαμόρφωση του Χώρου Κράτησης Απαγορευμένων Μεταναστών στη Μενόγεια (ΧΩΚΑΜ) σε Φυλακές και Κρατητήρια Ανηλίκων.

Η παρούσα Αυτεπάγγελτη Τοποθέτηση, υπό την αρμοδιότητά μου ως Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης των Βασανιστηρίων **υποβάλλεται**, βάσει του άρθρου 7 του Ν. 2(ΙΙΙ)/2009, **στον Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης**, ως αρμόδια Αρχή για τον συγκεκριμένο χώρο κράτησης, καθώς και **στον Αν. Διευθυντή των Κεντρικών Φυλακών**.

Αναμένεται δε, ότι το εμπλεκόμενο Υπουργείο θα τροχιοδρομήσει τα αναγκαία μέτρα για την υλοποίηση των προαναφερθέντων εισηγήσεων, το συντομότερο δυνατόν.

Μαρία Στυλιανού Λοττίδη

Επίτροπος Διοικήσεως
και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης Βασανιστηρίων
και Άλλων Μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης,
ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης